Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuuleminen 11.10.2022

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi terveydensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 196/2022 vp)

Ympäristöministeriö
ympäristöneuvos Juhani Gustafsson, Luontoympäristöosasto, Vesien ja mertensuojelu -yksikkö
erityisasiantuntija Tomi Marjamäki, Rakennetun ympäristön osasto, Rakennukset ja rakentaminen -yksikkö

Tausta

Uusi juomavesidirektiivi korostaa riskiperusteista lähestymistapaa korkealaatuisen ja turvallisen juomaveden turvaamisessa. Riskienhallinta tulee kattaa koko juomaveden tuotantoketjun aina raakavesilähteestä kuluttajan hanasta tulevaan juomaveteen asti.

Vesipuitedirektiivissä, joka on pantu kansallisesti toimeen vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetulla lailla (1299/2004) sekä sen perusteella annetuilla asetuksilla, talousveden valmistukseen käytettävä vedet ovat erityisasemassa. Nyt toimeenpantavana oleva juomavesidirektiivi sitoo yhteen vesipuitedirektiivin perusteella koottujen ja laadittujen tietojen käyttöä talousveden riskienarvioinnissa ja -hallinnassa.

Suomen pohjavesialueilla arvioidaan muodostuvan yli viisi miljoonaa kuutiometriä pohjavettä vuorokaudessa. Tästä määrästä yli puolet muodostuu vedenhankintaa varten tärkeillä eli ns. 1-luokan pohjavesialueilla. Suomessa noin 65 %:a yhdyskuntien jakaman talousveden raakavetenä on käytetty pohjavettä tai tekopohjavettä, yhteensä voin 0,7 miljoonaa kuutiometriä vuorokaudessa. Lisäksi pintavettä käytetään mm. isojen rannikon kaupunkien talousveden raakavetenä. Vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain perusteella elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset vastaavat pohjavesialueiden rajauksista. Näistä pohjavesialueista kaikkiaan noin 1800 pohjavesialuetta on tunnistettu vesienhoidossa talousveden valmistukseen käytettäviksi raakavesilähteiksi.

Vesienhoitosuunnitelmiin ja vesienhoidon toimenpideohjelmiin sisältyy toimia, joilla pyritään turvaamaan hyvä pinta- ja pohjavesi talousveden raakavedeksi. Tällaisia toimia ovat muun muassa pohjavesien suojelusuunnitelmien laatiminen, liikenteen pohjavesivaikutusten hallintakeinoja sekä pilaantuneiden alueiden selvitys- ja kunnostustoimia.

Rakennusten vesilaitteistojen olennaisista teknisistä vaatimuksista säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä sen nojalla annetuilla ympäristöministeriön asetuksilla. Juomavesidirektiivin toimeenpano ei edellytä muutoksia maankäyttö- ja rakennuslakiin, mutta ympäristöministeriön asetukseen tehdään tarvittavat muutokset juomaveden kanssa kosketuksissa olevien rakennustuotteiden yleisistä hygieniavaatimuksista.

Ympäristöministeriö esittää lausuntonaan hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi terveydensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi:

Ympäristöministeriö pitää esitystä perusteltuna ja kannatettavana. Kansallista toimeenpanoa on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriön johdolla hyvässä yhteistyössä laajapohjaisissa työryhmissä, joihin ympäristöministeriö on osallistunut.

Ympäristöministeriö korostaa viranomaisten välisen yhteistyön lisäämistä. Nyt käsiteltävässä hallituksen esityksessä korostuu kunnan terveydensuojelu viranomaisen ja ympäristöviranomaisten yhteistyön merkitys ja vesienhoidon tietojen hyödyntäminen juomavesien riskienhallinnassa. Lisäksi merkityksellistä on tietojärjestelmien kehittäminen ja niiden välisten yhteyksien parantaminen, jotta tarvittavat ja merkitykselliset tiedot ovat kaikkien asianomaisten viranomaisten käytettävissä.

Hallituksen esitykseen sisältyvä vesihuoltolain (119/2001) muutos vesihuoltolaitosten tekemän raakavesitarkkailun tulosten toimittamisesta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille on ympäristöministeriön näkemyksen kannalta merkittävä, koska tietoja voidaan jatkossa käyttää laajasti vesienhoidon suunnittelussa sekä muussa ympäristönsuojelussa. Hallituksen esitykseen sisältyy edellä kuvatun tietojen toimittamiseen liittyvä muutos ympäristöministeriön hallinnon alaan kuuluvan ympäristönsuojelulain 222 §:ään, joka koskee ympäristönsuojelun tietojärjestelmää.

Kansallisessa toimeenpanossa korostuu vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain mukaisen pohjavesialueiden suojelusuunnitelmien rooli. Suojelusuunnitelman tavoite on ehkäistä ennalta pohjaveden laadun heikkeneminen ja turvata pohjaveden saanti. Suunnitelmiin kootaan tiedot muun muassa pohjavesiolosuhteista ja riskitekijöistä. Lisäksi suunnitelmassa esitetään toimia riskien vähentämiseksi ja raakaveden hyvän tilan ylläpitämiseksi ja parantamiseksi alueilla, joilla se on heikentynyt. Suojelusuunnitelmalla ei ole oikeusvaikutuksia.

Ympäristöministeriö pitää tärkeänä uuden juomavesidirektiivin toimeenpanoa laadukkaan juomaveden turvaamiseksi. Vesienhoidon tavoitteet ja toimet sekä ympäristönsuojelulain (527/2014) 17 §:n mukainen pohjaveden pilaamiskielto tukevat laadukkaan raakaveden saamista juomaveden valmistamiseen.

Juomavesidirektiivissä säädetyt hygieniavaatimukset juomaveden kanssa kosketuksissa oleville materiaaleille koskevat koko vedentuotantoketjua veden käyttäjän hanaan asti. Voimassa olevat ympäristöministeriön säädökset koskevat vain rakennusten vesilaitteistoissa käytettäviä rakennustuotteita, joten sääntelyn piiriin tulee huomattava osuus lisää materiaaleja ja tuotteita. Hallituksen esityksen mukaisesti on tarkoituksenmukaista, että kansallinen toimeenpano näiden vaatimusten osalta toteutetaan keskitetysti terveydensuojelulailla, jolla katetaan rakennusten vesilaitteistojen lisäksi vedentuotanto- ja vedenjakelujärjestelmä.